

KÖSZÖNTŐ

„Művésznek lenni ezt jelenti: nem méregetni és nem számlálni; érlelődni, mint a fa, mely nem sűrgeti nedveit, s nyugodtan állja a tavasz viharait, nem félve attól, hogy ezután már el sem jön a nyár. Bizonyos, hogy eljön. De csak a türelmesekhez, akik úgy élnek, mintha az örökkévalóság lenne előttük, olyan gondtalan csendben és messze nézőn.” Rainer Maria Rilke gondolatai ezek, amelyek nem csupán a művészre, hanem általában az alkotó emberre, jelesen Katus László történész tudósi pályájának megközelítésére is alkalmasak.

Ösztönösen írom, hogy Katus László a „*késleltetett nemzedék*” kiváló történésze. Hogyan értem ezt a „*késleltetett*” jelzőt? A hetvenes évek első felében koptattam a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának lépcsőit, padjait. Katus László nevét a szakirodalomból ismertem, de mint sok kor- és sorstársáról, azt sem tudtam, él-e vagy hal-e? Senki sem beszélt róla, ahogy Kosáry Domokosról és másokról sem, ha csak az Eötvös kollégisták titokban nem tudtak róluk többet. Ha meggondolom, ezekben az években Katus tanár úr alkotó erejének teljében lévő kutató-történész volt. Mégsem ismerhettük. A bennünket körülfonó ideológiai szorítás enyhülése függvényében bukkant fel Katus László 33 éves csendes munka után a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetéből, és lépett a felsőoktatási intézmények tágabb nyilvánosságá elé. 1991-ben lett a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetemen a Középkori és Kora Újkori tanszék vezetője, ahol jelenleg is tanít. 1992-ben múlhatatlan érdemeket szerzett a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Karának létrehozásában. A Történelemtudományi Intézet megalapítója és első vezetője volt 1997-ig, nyugdíjazásáig. Ennek a kiszélesedő szabadságnak köszönhettem magam is, hogy „*később*” megismertem írásait, sőt ajándékként, személyesen is találkozhattam vele. Épp ezek a személyes találkozások tudatosították bennem a hiányérzetet és ébresztettek bennem haragot azon hatalom iránt, amely tőle, és sorstársaitól, e kiváló történész nemzedéktől sokáig távol tartott. Fájjalom, hogy történészhallgatóként nem lehettem az ő hallgatója, tanítványa. Egy rendszer összeomlása kellett ahhoz, hogy késleltetve, de megismerhessük Katus László emberségét, tanári kvalitásait, és munkássága teljes spektrumát.

Joggal merül fel a kérdés, vajon mi akadályozták meg Katus Lászlót abban, hogy a pesti ELTE (akkor még Pázmány Péter Tudományegyetem) bölcsészeti karán 1950-ben frissen megszerzett diplomájával tanári pályafutását megkezdhesse? Ennek oka az volt, hogy – az akkori szójárással – „klerikális”-nak bélyegezték. Kezdő diplomásként, mintegy „gyakorlati tárgyként” „alulnézetből” kezdte megismerni a magyar történelmet, amikor útközező segéd munkásként kellett dolgoznia egy ideig. Ez a „klerikális” bélyeg azonban Katus László esetében mélyebb elemzést érdemel. Katus László annak a II. világháború végén beérő nemzedéknek a tagja, akit még az előző rendszer iskolái, egyházi intézményei neveltek, aki hűségesen és töretlenül megmaradt azon a „szellemi nyomvonalon”, amelyen elindult. Katus tanár úr egy olyan, hajdan volt egyházi szellemiségnek, lelkeségnek és tudásnak van a birtokában, amelyet a diktatúra eltörölni törekedett. Tapasztalatból, megélt hitből ismerte a katolikus egyházat, ismerte a jezsuitákat, azok kongregációit, felvilágosult nevelési elgondolását, később egy remélt jobb világ érdekében még szakmai munkát is végzett velük együtt a „világ-szolidarimus” témájában. Gyermekként részt vett a cserkész és kongreganista közösségekben, amelynek személyi szálai egész életét behálózzák. Katus László személyében ma nem megbélyegzett „klerikális” személyt, hanem a katolikus magyar egyház egyik legképzettebb egyháztörténetet, teológiai szakirodalmat ismerő világi keresztényét is tisztelhetjük, aki ezt a befogadott ismeretanyagot tanítványai között – katedrán, szemináriumokon és személyes beszélgetésben – csendes szerénységgel sugározza. Ez a születésnap azon túl, hogy tiszteletünket és szeretetünket fejezhetjük ki Katus tanár úr iránt, arra is jó és alkalmas, hogy a tiszteletére kiadott Em-lékkönyvvel még közelebb hozzuk, ismertebbé tegyük egyéniségét, tudását, emberi tartását, és példáját.

A tudományos világ – az utóbbi esztendőben – több alkalommal is kitüntetésekkel ismerte el Katus tanár úr munkásságát. Mi most ragaszkodó szeretettel gratulálunk 80. életévében ezzel a kötettel.

Isten éltesse! Ad multos annos, kedves Tanár Úr!

*Várszegi Asztrik
pannonhalmi főapát*

Pannonhalma, 2007. november 28.